

analytical review

ВІДБУДОВА В УМОВАХ ВІЙНИ

ПІВРІЧНИЙ ОГЛЯД

Огляд №1 | травень - жовтень 2023

В умовах війни Україна продовжує працювати над вирішенням ургентних питань відбудови пошкоджених і зруйнованих об'єктів за принципом «тут і зараз», підтримує діяльність «швидкого відновлення» та водночас працює над створенням умов для великої відбудови за принципом «відбудувати краще, ніж було».

У цьому матеріалі ми зібрали та проаналізували майже 2500 новин про життєвий цикл відбудови за період із травня до жовтня 2023 року. Крім того, здійснили їх класифікацію та детально розкрили ключові рішення та проєкти відбудови. Така класифікація допоможе краще ідентифікувати виклики та виокремити досягнутий прогрес.

Цей огляд є першим випуском серії. Матеріал буде корисним громадськості, експертам, міжнародним оглядачам, журналістам та іншим зацікавленим сторонам.

Методологія дослідження

Таблиця з новинами

Посилання на цей матеріал: iaa.org.ua/portfolio/reconstruction-process-1

Верстка та дизайн:

Катерина Кисла
графічна дизайнерка IAA.

Матеріал підготовлено в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст матеріалу є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Зміст

1. Передумови та ключові події відбудови	5
2. Збитки від війни та фінансування відбудови	8
2.1. Збитки.....	8
2.2. Фінансування.....	8
3. Міжнародний та національний рівні відбудови	12
3.1. Ключові події.....	12
3.2. Розвиток інституційного потенціалу.....	14
3.3. Прогрес відбудови у розрізі галузей.....	20
4. Місцевий рівень відбудови	32
4.1. Розвиток інституційного потенціалу.....	32
4.2. Місцеві проєкти відбудови.....	35
5. Основні тенденції та виклики відбудови	41

Скорочення

Агентство відновлення	Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ВРУ	Верховна Рада України
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ЄС	Європейський Союз
КМУ	Кабінет Міністрів України
МВФ	Міжнародний валютний фонд
Мінвідновлення	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України
Мінекономіки	Міністерство економіки України
Мінфін	Міністерство фінансів України
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МФО	Міжнародні фінансові організації
НБУ	Національний банк України
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПРООН	Програми розвитку ООН в Україні
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
G7	Країни «Групи семи»
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку

1. ПЕРЕДУМОВИ ТА КЛЮЧОВІ ПОДІЇ ВІДБУДОВИ

Вже за кілька місяців після початку широкомасштабного військового вторгнення, спричиненого російською агресією розпочалися процеси, які були спрямовані на відбудову країни. Відтоді уряд та міжнародні партнери значно просунулися і реалізували низку важливих кроків на шляху до відновлення України. **До таких подій можна віднести наступні:**

Квітень
2022

Утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни.

Червень
2022

Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС.

Липень
2022

В Лугано проведено Міжнародну конференцію з питань відновлення України (URC 2022).

Серпень
2022

Уряд презентував Реєстр пошкодженого та знищеного майна.

Вересень
2022

Презентовано першу оцінку, підготовлену урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН щодо загальних потреб на відбудову (RDNA1).

Жовтень
2022

Створено Фонд ліквідації наслідків збройної агресії.

Листопад
2022

Розпочато експериментальний проєкт з упровадження Цифрової системи управління відбудовою транспортної інфраструктури.

Грудень
2022

Створено новий багатосторонній трастовий фонд URTF для спрямування донорської підтримки Україні.

Грудень
2022

Уряд створив Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінвідновлення) шляхом перейменування і реорганізації двох міністерств.

Січень
2023

Утворено Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України.

Січень
2023

Розпочала роботу Міжвідомча Координаційна Платформа донорів.

Березень
2023

Рада директорів МВФ ухвалила програму розширеного фінансування для України обсягом 15,6 млрд дол. США.

Березень
2023

ЄІБ запустив трастовий фонд «EU4Ukraine» для підтримки відновлення України, допоки не запрацює середньострокова підтримка від ЄС.

Березень
2023

Презентовано оновлену оцінку, підготовлену урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН щодо загальних потреб на відбудову (RDNA2).

Травень
2023

Набув чинності Закон щодо компенсації за пошкоджене та знищене майно.

Травень
2023

Створено Фонд розвитку України (UDF) — національний фінансовий розвитковий інструмент, який фінансується Мінекономіки. Він доповнюватиме діяльність інших міжнародних організацій, збільшуючи якісні можливості для залучення приватного капіталу до процесу відновлення України.

Червень
2023

Під час конференції Ukraine Recovery Conference (URC) 2023 в Лондоні відбулася презентація MVP публічного модуля цифрової екосистеми управління відновленням – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management (DREAM).

Червень
2023

У Конгрес США внесли законопроект про конфіскацію російських активів для відбудови України.

Вересень
2023

Президент США призначив Пенні Пріцкер спеціальним представником США з питань економічного відновлення України.

Вересень
2023

Президент України анонсував відкриття першого в Україні Офісу відновлення.

Жовтень
2023

Європейський парламент підтримав пропозицію щодо створення Українського Фонду (Ukraine Facility) обсягом 50 млрд євро для підтримки України впродовж 2024 - 2027 років.

Жовтень
2023

Мінвідновлення затвердило методичні рекомендації щодо пріоритезації проєктів відбудови.

2. ЗБИТКИ ВІД ВІЙНИ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВІДБУДОВИ

2.1. Збитки

Згідно з [даними](#) KSE станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завданих інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії, становить 151,2 млрд доларів США (за вартістю заміщення).

Водночас відповідно до спільної [оцінки](#), здійсненої урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН (RDNA2), лише станом на 24 лютого 2023 року потреби України на відновлення та відбудову зросли до 411 млрд доларів США. Нагадаємо, що у попередньому звіті уряду та партнерів (RDNA) вартість потреб на відбудову та відновлення, станом на 1 червня 2022 року, оцінювалася в понад 349 млрд доларів США.

Додамо, що в листопаді 2023 року стало відомо про те, що уряд України, Світовий банк, Європейська комісія, ООН та інші партнери [розпочали роботу](#) над Третьою Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA3). Це буде оновлена оцінка наслідків вторгнення росії за період з 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2023 року.

2.2. Фінансування

Фінансування бюджету України за період травень - жовтень 2023 року

Місяць

Найбільші суми допомоги в розрізі донорів

ТРАВЕНЬ

ЄС — \$ 1,63 млрд
пільгове фінансування

США — \$ 1,25 млрд
грант

До Державного бюджету України надійшло [3,2 млрд](#) доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

ЧЕРВЕНЬ

ЄС — \$ 1,64 млрд
пільгове фінансування

США — \$ 1,2 млрд
грант

До Державного бюджету України надійшло [3 млрд](#) доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

Місяць

Найбільші суми допомоги в розрізі донорів

ЛИПЕНЬ

ЄС — \$ 1,67 млрд
пільгове фінансування

США — \$ 1,25 млрд
грант

Японія — \$ 1,5 млрд
пільгове фінансування

МВФ — \$ 890 млн
пільгове фінансування

До Державного бюджету України надійшло 5,3 млрд доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

СЕРПЕНЬ

ЄС — € 1,5 млрд
пільгове фінансування

* Перший місяць у 2023 році,
в якому до бюджету
не надійшло грантів.

До Державного бюджету надійшло 1,5 млрд євро – 7-й транш макрофінансової допомоги від ЄС.

ВЕРЕСЕНЬ

ЄС — \$ 1,6 млрд
пільгове фінансування

США — \$ 1,25 млрд
грант

Світовий банк — \$ 100 млн (під гарантію Великої Британії)
пільгове фінансування

До Державного бюджету України надійшло майже 3 млрд доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

ЖОВТЕНЬ

ЄС — \$ 1,6 млрд
пільгове фінансування

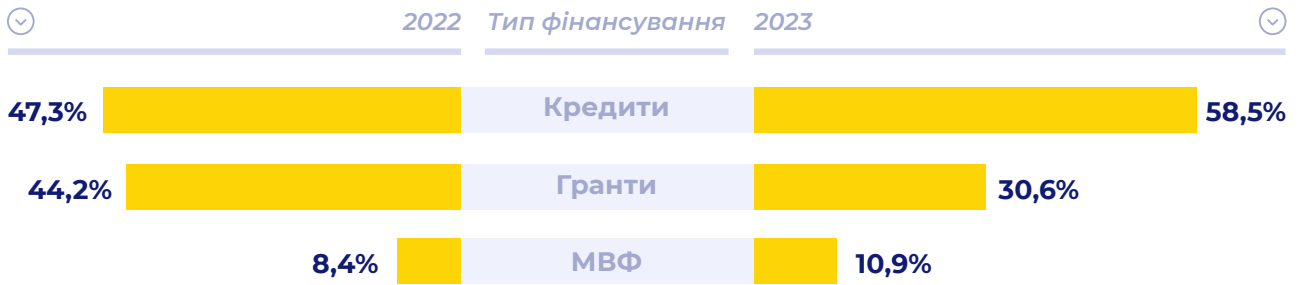
США — \$ 1,15 млрд
грант

До Державного бюджету України надійшло майже 2,8 млрд доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

* Згідно з даними Мінфіну

За [даними](#) Мінфіну у 2023 році, станом на 9 листопада, міжнародні партнери надали 35,4 млрд доларів США. У 2022 році сума наданої допомоги загалом становила 31,1 млрд доларів США.

Основним джерелом покриття дефіциту бюджету є зовнішнє фінансування у вигляді кредитів та грантів. [За даними НБУ](#), Україна отримала 32,2 млрд доларів США міжнародної фінансової допомоги у 2022 році та 32,7 млрд доларів США за 9 місяців 2023 року. Варто зазначити зміну структури допомоги: частка грантів зменшилася, натомість кредитів — збільшилась.

На відміну від 2023 року, Україна має меншу ясність щодо джерел та обсягів покриття дефіциту бюджету на 2024 рік. Підтримка Європейського Союзу рухається за зрозумілішою траєкторією в межах фінансового інструменту Ukraine Facility (50 млрд євро на 2024-2027 роки, з яких 39 млрд – це пряма бюджетна підтримка). Натомість рішення про фінансову підтримку з боку США наразі не ухвалено.

Враховуючи прогнозований дефіцит бюджету України на 2024 рік у розмірі майже 43 млрд доларів США, обидва рішення є для нас надзвичайно важливими.

Однак, крім покриття бюджетного дефіциту, необхідно поступово відбудовувати пошкоджені житлові будинки, об'єкти критичної інфраструктури та багато іншого. Охоплений період показав, що переважно фінансування «фізичної» відбудови здійснювалося шляхом виділення коштів з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії (далі — Фонд).

Нагадаємо, що у 2022 році ВРУ [проголосувала](#) за створення Фонду у складі спеціального фонду Державного бюджету України. Єдиним джерелом формування Фонду стали кошти, отримані від примусового вилучення в Україні об'єктів права власності росії та її резидентів.

У [держбюджеті](#) на 2023 рік також створено Фонд. Однак парламент розширив джерела його наповнення. До коштів від примусово вилучених активів агресора додалися також 50 відсотків коштів, що перераховуються НБУ до державного бюджету.

Основними напрямками використання коштів Фонду серед іншого є такі:

- ➔ будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт громадських будинків та споруд;
- ➔ будівництво об'єктів інфраструктури, зокрема пов'язаних з наданням послуг з водопостачання, водовідведення, виробництва теплової енергії, тепlopостачання, електропостачання;
- ➔ будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, розроблення проєктної документації будівель для забезпечення житлом ВПО та осіб, які втратили його та ін.

Отже, кошти Фонду мають йти безпосередньо на відбудову життєво необхідних для громадян об'єктів, які були зруйновані чи пошкоджені внаслідок воєнних дій, спричинених збройною агресією росії проти України.

У травні 2023 року уряд уперше [виділив](#) кошти з Фонду. Мінвідновлення отримало 4,4 млрд грн з коштів Фонду на виплату допомоги за програмою «Відновлення». У червні КМУ [затвердив](#) перелік перших місцевих проєктів, які отримали фінансування з Фонду. На реалізацію проєктів буде виділено 6,6 млрд грн. Серед затверджених проєктів – будівництво (капремонт, реконструкція) та аварійно-відновлювальні роботи багатоквартирних будинків, медичних закладів, шкіл та дитячих садків, об'єктів комунальної інфраструктури, а також будівництво захисних споруд цивільного захисту тощо.

Загалом робота уряду, спрямована на фінансування відновлення пошкоджених об'єктів у різних сферах, тривала постійно. Станом на жовтень 2023 року з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії було [виділено](#) на різні програми відновлення 62,3 млрд грн.

У [Держбюджеті на 2024 рік](#) також передбачено створення Фонду. Водночас переглянуто джерела його наповнення. Фактично єдиним джерелом наповнення Фонду стануть кошти, отримані від примусового вилучення в Україні об'єктів права власності росії та її резидентів. Додатково фонд також отримає кошти, які залишилися з джерел формування фонду у попередніх роках.

Ще на початку поточного року уряд [визначив](#) чотири ключові джерела фінансування відбудови, де окрім коштів, які надходять у Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, також визначено кошти міжнародних партнерів та кошти донорів з усього світу, зібрані на платформі United24. Чимало урядів інших країн, міжнародних фінансових організацій, іноземних приватних компаній надають Україні фінансові ресурси за допомогою різних інструментів та програм. Тож визначити точну суму коштів, яка надійшла і була використана саме на відбудову, досить складно. У розділах нижче ми також зазначили про кошти, які надавали наші партнери на відбудову в різних галузях і напрямках.

3. МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ ВІДБУДОВИ

3.1. Ключові події

Важливу роль у процесі відновлення відіграють міжнародні заходи та події, які стосуються України. Вони сприяють консолідації партнерів та розширенню багатосторонньої підтримки. Національні ж події сприяють виробленню планів та рішень щодо комплексної відбудови країни, залучаючи усі зацікавлені сторони до процесу.

Травень

- ③ **Спільна декларація України, Королівства Бельгія та Королівства Нідерланди** щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, формули миру, притягнення російських військових злочинців до відповідальності та посилення санкцій.
- ③ **Конференція «Азійське лідерство», Сеул** — зміцнення підтримки з боку Пд. Кореї у питаннях української формули миру, технологіях, збереженні культурної спадщини.
- ③ **Саміт G7, Хіросіма** — пошук підтримки української формули миру, посилення санкційного тиску на росію, енергетична безпека.
- ③ **Запуск Української Інвестиційної Платформи, Токіо** — інструмент кооперації між МФО та інституціями фінансування розвитку з метою підтримати відбудову насамперед приватного сектору України. Платформа має узгоджуватися з Міжвідомчою координаційною платформою донорів G7.
- ③ **Конференція з зеленого відновлення, Львів** — створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, забезпечення доступу до енергоефективних рішень для громад.
- ③ **4-й Саміт голів держав та урядів Ради Європи** — політична декларація про підтримку створення Реєстру збитків, завданих росією.

Червень

- ③ **Конференція з відновлення України, Лондон** — мобілізація фінансових ресурсів для допомоги Україні та відбудови й формування коаліції бізнесу для інвестицій; презентація електронної системи управління відбудовою DREAM; запуск пілоту щодо страхування воєнних ризиків для інвестицій в українську відбудову та міжнародну торгівлю;
- ③ **Керівний комітет Міжвідомчої координаційної платформи донорів** — перше особисте зібрання на полях Конференції відновлення України 2023 у Лондоні. Пошук шляхів забезпечення нагальних пріоритетних потреб України.
- ③ **Міжнародна робоча група щодо екологічних наслідків війни, Київ** — оцінка збитків, завданих екології, та притягнення росії до відповідальності за ці злочини; відновлення довкілля.

Липень

- ③ **Перше засідання Координаційної ради щодо регіональної політики та реформи децентралізації** за участі Мінвідновлення та міжнародних партнерів, робота над створенням мережі команд підтримки громад.

Серпень

- ③ **Перша установча зустріч Консультативної ради з економічної політики при Мінекономіки**, до якої увійшли провідні міжнародні економісти. Розробка рекомендацій щодо архітектури відновлення.
 - ③ **Спільна декларація Міністерств фінансів України та Німеччини** щодо посилення співпраці, що передбачає надання консультативної підтримки німецькою стороною.
 - ③ **Третій Саміт Кримської платформи** — 15 міжнародних, національних та локальних бізнесів долучилися до відкритого меморандуму щодо відновлення та розвитку підприємництва на Кримському півострові після його деокупації.
-

Вересень

- **Парламентський саміт G7** — ухвалення декларації про підтримку України, зміцнення співпраці та солідарності з партнерами.
- **Перша зустріч бізнес платформи Business Advisory Group** — створення секторальних груп із представників Міністерства та підприємств щодо формування механізму ефективної та прозорої участі бізнесу у відбудові.

Жовтень

- **Зустріч європейських міністрів захисту довкілля** в Києві, обговорення плану дій реалізації 8 Пункту Формули миру Володимира Зеленського.
 - **Онлайн-засідання Координаційної групи високого рівня G7+** щодо допомоги Україні у відновленні енергетичної інфраструктури.
-

3.2. Розвиток інституційного потенціалу

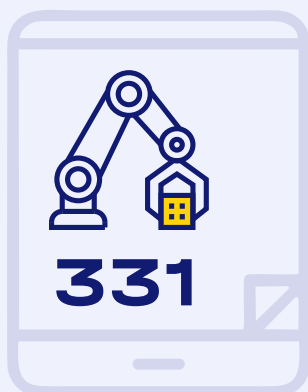
Безперечно, міжнародні і національні події відіграють значну роль у пошуку та залученні додаткового фінансування, плануванні відновлення тощо. Водночас не менш важливими є внутрішні практичні кроки, спрямовані на побудову інституційної архітектури відбудови. Мова йде про створення надійних інституцій, які будуть рухати відбудову, про законодавче регулювання відновлення на різних рівнях і, врешті-решт, про запуск проєктів відбудови.

Тож, серед іншого, дослідили інформаційне поле щодо трансформації інституційних складових відбудови. До вибірки потрапили 693 новин з 80 офіційних інформаційних джерел. Встановили, що 48% від загальної кількості новин стосувалися проєктів із відбудови¹. Найменшу кількість новин зафіксували в категорії “Інституційний розвиток ключових органів влади” (7% від загальної кількості). Дії та події, які стосувалися фінансування відбудови і процедур та політик, мають майже однакові показники – 22% проти 20% відповідно.

1. До цієї категорії відносили: усі національні та міжнародні проєкти з відбудови та діяльність за ними, без виділення грошей або з обіцяним фінансуванням; рішення та проєкти, які стосуються відновлення в громадах; майнову допомогу від міжнародних партнерів.

Класифікація новин за інституційними напрямками відбудови

(кількість новин)

Проєкти з відбудови

Фінансування відбудови

Процедури та політики

Інституційний розвиток ключових органів

Конференції з відбудови*

* опосередкована категорія, яка містить інформацію насамперед про міжнародну та політичну підтримку України.

Далі пропонуємо розглянути **ключові новини** в межах окреслених напрямів відбудови, окрім фінансування, яке описано в розділі 2.

Проєкти з відбудови

Травень

- Анонсовано початок роботи з січня 2024 року Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації;
- Запущено програму для підтримки ветеранів і переселенців e-Export Initiative;
- Стартувала програма державної допомоги на відновлення житла (єВідновлення);
- Розпочався пілотний проєкт створення інституту помічника ветерана у 4 областях;
- Стартувала Програма залучення молоді до відновлення України ВІДНОВА:UA.

Червень

- ЄБРР та організації фінансування розвитку (Development Finance Institutions, DFI) створюють Українську платформу спільного інвестування;
- Україна та ООН домовились про створення Фонду відновлення громад;
- Уряд підтримав розширення повноважень Мінцифри в телеком-сфері. Це дозволить ефективніше розвивати зв'язок та інтернет в Україні.

Липень

- Розпочато ініціативу «Пліч-о-пліч» з відновлення Херсонщини силами 15 областей України;
- Ryanair оголосив основний інвестиційний план для відновлення української авіагалузі;
- Проєкт Агентства USAID «Економічна підтримка України» підтримає проєкти розвитку експортної інфраструктури України.

Серпень

- Міністерство цифрової трансформації запустило національну акселераційну програму для українського бізнесу «Власне».

Вересень

- Фундація першої леді України Olena Zelenska Foundation презентувала проєкт «Адреса дитинства», який передбачає спорудження будинків для великих прийомних родин із прифронтових регіонів;
 - Відбувся запуск і презентація «Платформи забезпечення гендерного мейнстримінгу та інклюзії у відновленні». Основними завданнями Платформи є координація та адвокація принципу гендерної рівності та інклюзії у відновленні.
-

Жовтень

- Розпочався проєкт «Раннє відновлення України», який передбачає надання територіальним громадам консультативної допомоги в підготовці планів відновлення і розвитку;
- Президент Володимир Зеленський підписав Закон України, який дозволяє здійснювати виплати компенсацій тим, хто за власний кошт відновив пошкоджене в результаті російської агресії житло. Це третій етап комплексної програми відновлення житла (єВідновлення), який розпочнеться з 1 січня 2024 року.

Процедури та політики

Травень

- Уряд ухвалив порядок створення і функціонування єдиної Геоінформаційної системи (ГІС) здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад. Разом із Галузевою системою управління відновлення інфраструктури, ГІС є однією зі складових цифрової екосистеми управління відбудовою DREAM;
- Затверджено правила створення Комісій з розгляду питань компенсації за знищене майно;
- Набув чинності Закон «Про стратегічну екологічну оцінку» та запрацював реєстр стратегічної екологічної оцінки (СЕО), яка має застосовуватись під час розробки національних, регіональних та місцевих планів розвитку.

Червень

- Затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті за новою бюджетною програмою «Розвиток та відновлення інфраструктури», що спрямовуються Агентству відновлення відповідно до розпорядження КМУ щодо спрямування залишків коштів спеціального фонду державного бюджету, що надійшли у 2022 році від Європейського інвестиційного банку, на нові бюджетні програми;

- ③ У Конгрес США внесли законопроект про конфіскацію активів РФ.
-

Липень

- ③ Затверджено Порядок, який визначає критерії території відновлення;
 - ③ Затверджено Постанову про експериментальний проєкт відбудови Каховської ГЕС.
-

Серпень

- ③ Парламент ухвалив рішення щодо пріоритетних напрямів державної політики у сфері деокупації, реінтеграції та відновлення Криму;
 - ③ ProZorro розробило процедуру закупівель за правилами міжнародних донорів.
-

Вересень

- ③ Уряд запровадив умови ліцензування для медзакладів та центрів, які надають послуги з реабілітації;
 - ③ Уряд встановив вимоги до облаштування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
 - ③ Уряд затвердив нові правила ввезення гуманітарної допомоги в Україну, які набудуть чинності з 1 грудня 2023 року;
 - ③ Агентство відновлення розробило єдину методику проведення тендерів на відбудову цивільних об'єктів.
-

Жовтень

- ③ Україна та Польща почали спільно розробляти план для розв'язання проблем польського бізнесу, залученого у відбудову;
- ③ Кабінет Міністрів України ухвалив Порядок формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України;
- ③ Мінвідновлення затвердило методичні рекомендації щодо пріоритезації проєктів відбудови;

- ⤵ ЄБРР, ЄІБ та Банк розвитку Ради Європи (СЕВ) домовилися про спільний підхід до закупівель в Україні. У відповідному Меморандумі, крім того, задекларовані наміри щодо використання екосистеми управління відновленням DREAM;
- ⤵ Бельгія започаткувала практику використання заморожених російських активів, які згодом будуть використані на придбання військової техніки, гуманітарну допомогу тощо.

Інституційний розвиток ключових органів

Травень

- ⤵ Розпочалися навчання для представників ОМС щодо роботи з Реєстром пошкодженого та знищеного майна (єВідновлення);
- ⤵ Запущено механізм резервування працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях та розроблено магістерські програми для їх навчання;
- ⤵ Нацбанк ухвалив власну інституційну стратегію розвитку, сфокусовану на спротиві російській агресії та відновленні країни.

Червень

- ⤵ Уряд створив посади заступників з відновлення у 8 міністерствах та 12 областях.

Липень

- ⤵ Затверджено Антикорупційну програму Державного агентства та розвитку інфраструктури на 2023-2025 роки.

Серпень

- ⤵ Утворено Консультативну раду з економічної політики при Мінекономіки, яка надаватиме рекомендації для вироблення ефективної політики відбудови України під час війни та після перемоги;
- ⤵ Мінвідновлення ініціює навчання антикорупційних уповноважених громад.

- Затверджено Антикорупційну програму Мінвідновлення на 2023-2025 роки;
- Мінвідновлення спільно з Агентством відновлення завершили аналіз антикорупційної роботи та рівня професійних компетентностей антикорупційних уповноважених служб відновлення.

3.3. Прогрес відбудови у розрізі галузей

Також дослідили трансформації в різних сферах відбудови та відновлення. Згідно з галузевим розподілом інформаційних повідомлень лідерами стали економіка, будівництво та людський капітал.

Основні новини відбудови за сферами:

Будівництво, інфраструктура, реконструкція

Однією з ключових новин у цій сфері є старт програми «Відновлення», у межах якої всі громадяни України, чиє житло отримало незначні пошкодження внаслідок збройної агресії РФ і яке ще не було відремонтоване, зможуть скористатись послугою для отримання державної допомоги для відновлення свого житла. 17 травня 2023 року уряд виділив 4,4 млрд грн на програму «Відновлення» з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. У серпні стартував другий етап реалізації програми. Для власників житла, що було зруйноване, у застосунку «Дія» з'явилася можливість подати заяву на отримання компенсації для придбання нової квартири чи будинку. У жовтні Президент України підписав Закон України, який дозволяє здійснювати виплати компенсацій тим, хто власним коштом відновив пошкоджене в результаті російської агресії житло. Це третій етап комплексної програми відновлення житла, який розпочнеться з 1 січня 2024 року.

Ще одним важливим проєктом відбудови, що розпочався, стала ініціатива «Пліч-о-пліч». У межах цієї ініціативи 15 областей України допомагають відновити населені пункти Херсонської області, які постраждали внаслідок бойових дій та окупації російською армією. Ініціатива передбачає відбудову 26 деокупованих населених пунктів Херсонщини силами областей і спроможних громад. Йдеться про відновлення житла та інфраструктури, створення умов для повернення херсонців у свої домівки.

Постійно триває робота уряду, спрямована на фінансування відновлення пошкоджених об'єктів у різних сферах. Станом на серпень 2023 року загалом із Фонду ліквідації наслідків збройної агресії було розподілено 27,7 млрд грн на відновлення об'єктів, що постраждали через бойові дії. У вересні КМУ ухвалив рішення розподілити субвенцію з державного бюджету обсягом майже півмільярда гривень. Кошти також виділені з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії.

У вересні 2023 року Агентство відновлення уклало перші договори на відбудову 15 об'єктів, які були пошкоджені внаслідок повномасштабного вторгнення росії.

Міжнародні заходи дали свої результати в залученні коштів на фізичну відбудову. У межах URC23 було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в проєктах відновлення України з ЄІБ. Він передбачає виділення 840 мільйонів євро на реалізацію у 2023 році пріоритетних проєктів відновлення інфраструктури України.

З початку повномасштабного вторгнення вдалося досягти значних результатів у відбудові закладів охорони здоров'я. На середину серпня більше ніж 3 млрд грн було виділено з державного бюджету на відновлення зруйнованих росією медзакладів. За даними Міністерства охорони здоров'я, станом на 11 вересня 2023 року, вдалося відновити 799 медзакладів, зруйнованих війною. З них 384 об'єкти відновлено повністю, ще 415 – частково.

Значний блок новин у цій сфері стосувався логістики. Зокрема, у жовтні 2023 року уряд України ухвалив рішення про спрямування коштів гранту за проєктом «RELINC» сумою 1,8 млрд гривень, на відновлення критично важливої логістичної інфраструктури. Відповідно до цього рішення, за новими бюджетними програмами на відновлення мереж залізничного сполучення Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури отримало 912,2 млн гривень. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України отримало 916,2 млн гривень на відновлення автомобільних мереж.

У логістичному секторі уряд працює над відновленням транспортного сполучення на постраждалих від війни територіях. Так, Мінвідновлення спільно з Агентством відновлення було відбудовано міст через річку Тетлега в Харківській області. Крім того, уряд повідомив, що залучить від ЄБРР 200 млн євро для «Укрзалізниці». Для ремонту шкільних укриттів Полтавської, Чернігівської та Одеської областей Мінвідновлення, Міносвіти та проєкт DECIDE запустили спільну ініціативу грошовим обсягом у 172 млн грн.

В контексті процедурних аспектів варто зазначити, що у жовтні 2023 року Мінвідновлення затвердило методичні рекомендації щодо пріоритезації про-

ектів відбудови. Методологія містить перелік індексів, критеріїв та індикаторів, які дозволяють оцінити пріоритетність проєктів на основі бальної системи. Крім того, за ініціативи Комітету з питань бюджету та Мінвідновлення був розроблений законопроєкт №9165, який дозволить першочергово спрямувати кошти Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) на проєкти регіонів, які найбільше постраждали від військової агресії рф.

Додатково варто виділити такі ініціативи:

- у вересні Фундація першої леді України Olena Zelenska Foundation презентувала проєкт «Адреса дитинства», який передбачає спорудження будинків для великих прийомних родин із прифронтових регіонів;
- Фонд енергоефективності реалізує програму «ВідновиДІМ», мета якої – фінансування будівельних робіт з відновлення житлових споруд, пошкоджених внаслідок військової агресії росії проти України. На Київщини у межах Програми «ВідновиДІМ» ремонтують 95 будинків.

Антикорупція

Боротьба з корупцією є чи не найважливішим фактором від якого залежить успіх відбудови. В цьому контексті слід відзначити, що ключовий для відбудови орган — Агентство відновлення за участі міжнародних експертів розробило і затвердило Антикорупційну програму на 2023-2025 роки. Цей стратегічний документ визначає процес управління корупційними ризиками з урахуванням державної антикорупційної політики.

Крім того, у квітні 2023 року Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України трансформувало Служби автомобільних доріг в областях у Служби відновлення та розвитку інфраструктури. У регіональних службах за антикорупційний напрям відповідають уповноважені з питань запобігання та протидії корупції. Для підвищення їх інституційної спроможності та прозорості були реалізовані наступні кроки:

- Мінвідновлення розпочало проєкт, спрямований на посилення прозорості і підзвітності органів місцевого самоврядування та запобігання корупції у громадах. У його межах буде відбуватися навчання антикорупційних уповноважених громад;
- обласні Служби відновлення затвердили Антикорупційні програми;
- Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури спільно з Державним агентством відновлення та розвитку інфраструктури за

підтримки Програми розвитку ООН та фінансування уряду Японії презентувало результати аналізу антикорупційної роботи та рівня професійних компетентностей антикорупційних уповноважених служб відновлення.

Декілька важливих кроків було здійснено для підвищення прозорості самого Агентства відновлення, а саме:

- Державне агентство відновлення розпочало підготовку до сертифікації за стандартами ISO 37001 «Системи управління протидії хабарництву»;
- в Агентстві відновлення запрацювала Рада підзвітності та прозорості;
- на сайті Агентства відновлення запрацювала інтерактивна мапа публічних закупівель, які проводять регіональні Служби відновлення щодо об'єктів відбудови;
- кошториси на проекти відновлення стали доступними в Єдиній державній системі у сфері будівництва. На порталі з'явився оновлений функціонал публікації кошторисів об'єктів, які будуються за публічні кошти. Серед них і кошториси проектів Агентства відновлення. Публічний доступ до кошторисної документації дозволить громадськості та зацікавленим сторонам перевіряти, як використовуються публічні кошти в будівельних проектах.

Також варто відзначити, що в жовтні 2023 року Мінвідновлення презентувало Антикорупційну програму до 2025 року, яка описує 50 ключових корупційних ризиків у сфері міністерства.

Економіка і торгівля

Однією із найважливіших новин періоду став успішний перегляд програми МВФ. Це дозволило залучити для підтримки бюджету близько 890 млн доларів США. Також Світовий банк схвалив позику на відновлення України вартістю 1,5 млрд доларів США. ЄІБ працює над збільшенням кредитного пакету для швидкого відновлення на 100 млн євро. Європейський парламент підтримав також рішення щодо створення Українського Фонду (Ukraine Facility) обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 роки. Очікується, що перший транш у 18 млрд євро із цього фонду Україна зможе отримати вже у 2024 році. Більшу частину фінансування відбудови наразі становлять пільгові кредити, втім надходить і грантова допомога. Зокрема, USAID запустив проєкт з підтримки експортних альянсів на загальну суму 1,5 млн доларів.

Україна також працює над залученням інвестицій, зокрема Данія через свій експортно-інвестиційний фонд надає спеціальну програму кредитування у 134 млн євро для приватного сектору і держави. Швейцарія підтримує проєкт з розвитку еко-індустріальних парків в Україні. Також відбулись зміни в українському законодавстві щодо фінансування будівництва індустріальних парків. Тепер така можливість надана й громадам.

Важливим рішенням стала програма страхування воєнних ризиків для інвестицій (40,85 млн євро) від Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій (MIGA) Групи Світового банку. Двосторонній механізм страхування від воєнних ризиків компаній, які інвестуватимуть в Україну, представила також Франція. Окрім цього участь у страхуванні воєнних ризиків підтвердили агентства з Німеччини, Італії, Великої Британії, Швеції та Японії. Бельгія, зі свого боку, стала першою країною, яка започаткувала практику використання заморожених російських активів. Перші 1,7 млрд євро будуть спрямовані на допомогу Україні у 2024 році.

Поруч з цим 500 млн дол. США приватних інвестицій мають надійти у Фонд розвитку України (UDF). Хоча основним спонсором установи виступає Мін-економіки, у запуску інституції та наповненні фонду активно беруть участь міжнародні партнери.

Розпочало роботу в Україні Польське агентство інвестицій та торгівлі. Зокрема, основна мета – забезпечити вихід польського бізнесу на український ринок і залучити інвестиції на відбудову. За попередніми даними 2,5 тис. польських компаній наразі зацікавлені у цьому. У вересні Польща також запровадила підтримку страхування експорту для бізнесу, який зацікавлений у відбудові України.

Важливим кроком стало затвердження Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року, прийняття якої також було передбачене Меморандумом з МВФ. Стратегія визначає спільні дії Мінфіну та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для досягнення 5 цілей, сфокусованих на спротиві російській агресії та відновленні країни. Попри воєнний час було вчасно подано до розгляду проєкт Закону про Державний бюджет на 2024 рік до ВРУ та розпочато процес збору пропозицій до нього. Очікувано, що найбільшою статтею витрат наступного року стане оборона та безпека. Дефіцит бюджету у проєкті зафіксований на рівні 1,6 трлн грн. Водночас питання покриття дефіциту наразі не вирішено повною мірою (див. розділ 2.2.).

Екологія

Зелене відновлення є однією із важливих складових підходу Build Back Better. Україна вже напрацювала і представила декілька стратегічних рішень, спрямованих на зелену відбудову та імплементацію галузевих євроінтеграційних законів. Зокрема, Національний план дій з енергоефективності, Стратегію термомодернізації будівель, запустила Фонд енергоефективності та Фонд декарбонізації. Останній має акумулювати кошти від податку на викиди CO₂ і перенаправляти їх на проєкти енергоефективності.

Запрацювали вимоги щодо Стратегічної екологічної оцінки (CEO) проєктів у сфері містобудування, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, туризму, сільського та водного господарства, землекористування. Цей підхід має оптимізувати процеси та попередити можливі негативні наслідки для довкілля.

У площині міжнародної співпраці, Україна разом з партнерами розпочала роботу над оцінкою збитків для екології та пошуку механізмів притягнення за це до відповідальності росії в межах Міжнародної робочої групи щодо екологічних наслідків війни. На другому засіданні 16 вересня учасники ухвалили рамковий документ, що гарантує рух України до «зеленого» майбутнього, захист навколишнього середовища та досягнення справедливості у зв'язку із заподіяною шкодою.

У жовтні в межах Міжнародної конференції «United for Justice. United for Nature» міністри охорони довкілля обговорили план дій за пунктом 8 (протидія екоциду) Формули миру Володимира Зеленського. Україна презентувала проєкт Міжнародної довкілцевої декларації та разом із партнерами відкрила Кліматичний офіс, що сприятиме змінам в кліматичному ландшафті держави.

Енергетика

Енергетика є однією з сфер, яка найбільше постраждала від воєнних дій спричинених російською агресією. Відновлення пошкоджених об'єктів відбувається також шляхом залучення підтримки від міжнародних партнерів. Польща продовжує надавати енергетичне обладнання, а ЄБРР та уряд України на Конференції з відновлення домовилися мобілізувати 600 млн євро у вигляді кредитів та грантів від міжнародних донорів на підтримку енергетичної безпеки країни. Крім того, за досліджуваний період було запущено низку проєктів з міжнародними партнерами. Так, у травні 2023 року Україна та

Німеччина запустили спільний проєкт з оснащення об'єктів критичної інфраструктури в українських громадах відновлюваними джерелами енергії.

Щодо національних дій в енергосекторі, слід відзначити, що КМУ уможливив використання програми пільгового кредитування «5-7-9» для відновлення пошкодженого через бойові дії обладнання ТЕЦ і ТЕС. Крім того, Держенерго-ефективності розробляє низку інструментів, які допоможуть громадам, населенню та бізнесу на місцях отримати швидкий доступ як до фінансування, так і до сучасних енергоефективних технологій.

Додамо, що деякі громади майже повністю відновили критичну інфраструктуру після завданих збитків. Наприклад, на території Житомирщини відновили майже 86% котелень і в повному обсязі – теплові мережі, а оператором систем розподілу відновлено усі пошкоджені енергетичні об'єкти. На Сумщині повністю чи частково відновлено понад 96% об'єктів теплопостачання.

Наприкінці серпня 2023 року Міністерство освіти і науки України та фонд «Energy Act For Ukraine» підписали меморандум, у якому домовилися про співпрацю для зміцнення енергетичної незалежності закладів загальної середньої освіти в Україні.

Зважаючи на складність майбутнього опалювального сезону, уряд України виділив 350 млн грн на компенсацію енергокомпаніям відсотків по кредитах на відновлення пошкоджених об'єктів енергоструктури.

Міжнародні партнери активно допомагають у посиленні стійкості енергетичної інфраструктури в регіонах. У серпні Міненерго передало енергокомпаніям 258 тонн гуманітарної допомоги з 18 країн-донорів.

Крім ракетних загроз, відновлення енергопостачання стримується тотальною замінованістю енергетичних об'єктів та прилеглих територій. Задля розв'язання цієї проблеми Міністерство енергетики заручилося підтримкою британської організації The Mines Advisory Group.

У напрямку переходу до відновлюваної енергетики Україна тісно працює з іноземними інвесторами. У вересні Міндовкілля разом з німецькими партнерами з «NOTUS ENERGY» почали розробку проєкту вітрової електростанції в Чорнобильській зоні відчуження. У жовтні «Укргідроенерго» та компанія Andritz Hydro GmbH домовилися про модернізацію Дніпровської ГАЕС, а також виробництво зеленого водню. Крім того, PwC та ЄБРР допоможуть перевести українські теплові об'єкти генерації на низьковуглецеві джерела енергії.

Протягом досліджуваного періоду відбувалися позитивні зрушення у сфері навчання, науки, зайнятості, здоров'я та загального добробуту українців. Розглянемо їх детальніше.

→ **Освіта, наука, навчання:**

До United24 додаються ще два напрями, одним з них є «Освіта і наука». Його адмініструватиме Міністерство освіти і науки України. Тепер налічується 11 рахунків, відкритих Міністерствами для благодійних пожертв на відновлення.

Запускається програма «E-Export Intensive» для підтримки переселенців, ветеранів та підприємців, які постраждали від війни. Мета — залучити 1000 експортерів до інтернет-торгівлі. Програма навчатиме експорту через глобальні торговельні платформи.

Міністерство освіти і науки України підписали угоду про співпрацю з ЄС та ЄІБ щодо надання консультацій для впровадження проєкту «Програма підтримки професійно-технічної освіти в Україні». Угода передбачає залучення гранту у розмірі 8,5 млн євро.

При Міністерстві освіти і науки України за співпраці з ПРООН створили офіс підтримки відновлення «Recovery Support Office». Він забезпечуватиме підтримку процесу трансформації освіти, команда проєкту надаватиме міністерству експертно-аналітичну підтримку в реалізації середньо- та довгострокових проєктів з реконструкції та відновлення зруйнованих або пошкоджених закладів освіти.

Робочі процеси тривали і щодо майбутніх деокупованих громад: відбулася презентація програм для підготовки кадрів на звільнених територіях. Слід додати, що попередньо була напрацьована відповідна постанова щодо резерву працівників для роботи на деокупованих територіях.

Стартував пілотний цикл програми «Лідери трансформації університетів задля відновлення України». Це навчальна програма спрямована на очільників закладів освіти. Мета — підвищення інституційної спроможності закладів освіти шляхом удосконалення персональних навичок їх керівників, пілот триматиме з жовтня 2023 року до лютого 2024-го.

Охорона здоров'я та соціальна сфера:

Україна та Франція уклали попередні домовленості щодо побудови 10 модульних лікарень за позикою у 30 млн євро. Крім цього, працівники компанії «Санофі» в Україні пообіцяли поставити ліків на орієнтовну суму в 15 млн євро, що разом з попередніми поставками складе близько 40 млн євро.

Крім того, урядом наприкінці липня 2023 року було ухвалено Постанову про спрямування 230 млн грн на відбудову лікарень у Сумській та Харківській областях.

Уряд затвердив постанову про створення кадрового реєстру медичних фахівців, які працюватимуть на деокупованих територіях. Це рішення забезпечить заклади, які відновлюватимуть роботу, персоналом та прискорить процес реінтеграції території.

У межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» була представлена Цільова модель системи надання послуг у сфері ментального здоров'я. Ця програма стане основою для урядових рішень та підготовки закону України про ментальне здоров'я.

На Третньому саміті перших леді та джентльменів було укладено 25 угод про міжнародне медичне партнерство між українськими та іноземними медзакладами. Співпраця передбачає залучення іноземних фахівців та обмін знаннями, проведення спільних досліджень та розвиток медичної галузі в Україні загалом.

Підтримка добробуту українців:

Під час URC23, що відбулась у Лондоні, Світовий Банк анонсував виділення через проєкт PEACE 1,75 млрд дол. США для підтримки надання державних послуг на місцевому та національному рівнях.

Європейська інноваційна рада надає 20 млн євро на розвиток українських інновацій. Окрім грантового фінансування передбачені активності із залучення додаткових інвестицій, промоції українських проєктів, навчання підприємців, програми виходу на міжнародні ринки, а також інтеграції української інноваційної екосистеми в європейську мережу.

Міжнародні донори у 2023 році нададуть додатковий грант обсягом у 17 млн євро на кредитування житла для ВПО.

У першій половині вересня стартувала Всеукраїнська інформаційна кампанія «Робота для ВПО: ти потрібен». Вона передбачає підсилення комунікації між органами влади, що опікуються ВПО для ефективнішої інтеграції переселенців.

Агросфера

В агросфері передусім слід згадати про надану підтримку та зусилля з гуманітарного розмінування сільськогосподарських земель. Станом на кінець липня для гуманітарного розмінування донори акумулювали майже чверть мільярда доларів допомоги грошима та технікою.

Наприкінці травня 2023 року було обговорено реалізацію двох фаз субпроєкту грантової підтримки з екстреного відновлення аграрного сектору з Японським агентством міжнародного співробітництва (JICA).

Крім того, у жовтні в Хорватії відбулася Міжнародна донорська конференція щодо гуманітарного розмінування України. Учасники домовилися про таке:

- Україна отримає 6,5 млн євро від урядів Хорватії (5 млн євро) та Іспанії (1,5 млн);
- Україна та Хорватія підписали міжурядову Угоду про співробітництво у сфері розмінування;
- уряд Швейцарії виділить 100 млн євро на гуманітарне розмінування України.

Задля зміцнення агросектору України 3 міжнародні фінансові установи (АКФМР, МФК та ЄБР) нададуть 480 млн доларів міжнародній групі компаній «МХП». Фінансування допоможе провідному виробнику харчової продукції продовжувати діяльність та зменшити вуглецевий слід.

Стартував проєкт «Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE)», який забезпечить доступ до фінансування для сільськогосподарських виробників у 2023 та 2024 роках. Проєкт допоможе мобілізувати близько 1,5 мільярда доларів США обігового капіталу для аграріїв та надасть гранти малим фермам для сільськогосподарського виробництва. Він також доповнить підтримку сільського господарства в Україні Світовим банком, яка покликана прискорити приватні інвестиції в агропромисловість та посилити часткові кредитні гарантії для малих фермерів.

Завдяки зусиллям ЄБРР було надано 20 млн доларів на інструмент розподілу ризиків для приватних компаній в агросфері. Крім того, проєкт USAID

«Реформування фінансового сектора» надасть грантове фінансування для страхування посівів та майбутнього врожаю озимих пшениці та ріпаку на весь період вирощування, включно із перезимівлею.

Культурна спадщина та національна пам'ять

Міжнародна Рада Музеїв (ICOM) спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України підготували «Надзвичайний Червоний список культурних цінностей», які перебувають під загрозою викрадення, мародерства, незаконного вивезення.

Важливим рішенням у сфері охорони культурної спадщини стало ухвалення Декларації «Люблінського трикутника», де зафіксовано домовленості підтримки України в різних міжнародних форматах для захисту її культурної спадщини та цінностей, здійснення обміну знаннями, підтримка українських митців та культурних фахівців, сприяння відновленню України та створенню Європейського фонду для захисту та відновлення культурного та креативного сектору.

Єврокомісія у серпні 2023 року зареєструвала Європейську громадянську ініціативу, спрямовану на підтримку інтеграції українських біженців в ЄС та збереження української культури, мови, традицій та спадщини. Організатори ініціативи закликають Комісію активізувати дії щодо подолання культурних розривів та розширення можливостей української культурної та мовної спадщини у спільноті ЄС, зміцнення почуття приналежності та сприяння інтеграції українських біженців. Автори також визначають потребу у створенні загальноєвропейської структури інтеграційних центрів.

У вересні 2023 року ЮНЕСКО внесло 20 об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленним захистом.

В кінці жовтня стартував проєкт «Лабораторія відбудови України», мета якого сприяти відбудові українських пам'яток, пошкоджених унаслідок війни росії проти нашої країни. Ідея цього проєкту — об'єднати вміння італійських митців, дизайнерів, міжнародних культурних установ та бізнесу для сприяння урбаністичному й архітектурному відновленню українських міст, починаючи з Одеси, під патронатом Італії, із застосуванням «зеленого», цифровізованого, трансформаційного підходу.

Забезпечення прав ветеранів

Мінветеранів акцентує на тому, що ветеранська політика є одним із пріоритетів уряду. Інститут помічника ветерана має з'явитися у кожній громаді та матиме функцію фасилітатора. Станом на середину жовтня десять регіонів долучилися до проєкту.

Поступово увага до питання забезпечення прав ветеранів почала зростати.

У червні 2023 року у місті Дніпро було відкрито перший в Україні Центр ветеранського розвитку. Основною метою таких центрів є професійна інтеграція та реінтеграція Захисників та Захисниць України до умов цивільного життя. Протягом червня - жовтня 2023 року Центри ветеранського розвитку з'явилися в Сумах, Полтаві, Харкові та інших містах. Загалом в Україні на початок жовтня діють вже десять Центрів ветеранського розвитку.

Серед інших проєктів та ініціатив варто виділити такі:

- у вересні уряд запровадив пілотну програму безкоштовної професійно-технічної освіти для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни;
- у Міноборони презентовано соцпроєкт «Родинам захисників», який покликаний роз'яснити, як запобігти стресовим ситуаціям у родинях Захисників і Захисниць та поінформувати членів сімей військових про канали комунікації зі Збройними силами України;
- стартував пілотний проєкт щодо організації соціального супроводу військових та їхніх сімей на базі підрозділів Збройних Сил. Ключова мета пілотного проєкту – допомогти військовим у цивільних питаннях.

За повідомленням Мінфіну у 2024 році бюджетна підтримка ветеранів зросте на 53%. У проєкті бюджету на 2024 рік уряд переглянув підходи до ветеранської політики та збільшив фінансування цього напрямку на 7,5 млрд грн (що на 53% більше, ніж у 2023 році) – до понад 14 млрд грн.

4. МІСЦЕВИЙ РІВЕНЬ ВІДБУДОВИ

4.1. Розвиток інституційного потенціалу

Відбудова насамперед відбуватиметься на місцях, тож у нашому огляді охопили також дії та події, які відбувалися на місцевому рівні. До вибірки потрапили 2120 новин з 49 офіційних інформаційних джерел. У результаті встановили, що 38% від загальної кількості новин стосувалися програм підтримки². Найменшу кількість новин зафіксували в категорії забезпечення прав ветеранів (8% від загальної кількості).

Класифікація місцевих новин за інституційними напрямками відбудови (кількість новин)

Програми підтримки

Відновлення регіону

Забезпечення потреб ВПО

Забезпечення прав ветеранів

Далі пропонуємо розглянути **ключові новини** з кожного напрямку.

Програми підтримки

До цієї категорії ми віднесли: гроші і матеріальну допомогу, яка надійшла від іноземних партнерів; гроші, виділені з місцевих бюджетів на відбудову; рішен-

2. До цієї категорії відносили: гроші, і матеріальна допомога, яка надійшла від іноземних партнерів; гроші, виділені з місцевого бюджету на відбудову; рішення спрямовані на залучення інвестицій, надання пільг для різних категорій населення (бізнес, фермери); фінансова, матеріальна та інша підтримка громадам від інших громад, які постраждали від війни.

ня спрямовані на залучення інвестицій, надання пільг для різних категорій населення (бізнес, фермери); фінансова, матеріальна та інша підтримка громадам від інших громад.

→ Основними сферами підтримки були наступні:

- ④ **Охорона здоров'я;** закупівля обладнання, автомобілів екстреної медичної допомоги, діджиталізація процесів, лікарські засоби, розхідні матеріали.
- ④ **Освіта:** забезпечення дітей та вчителів ноутбуками для якісного дистанційного навчання. Передача шкільних автобусів.
- ④ **Бізнес:** надання грантів для розвитку бізнесу, матеріальної допомоги та консалтингу. Проведення заходів із навчання створення та ведення бізнесу. Варто зазначити, що більшість цих активностей - в аграрному секторі. Також впроваджується компенсація витрат за працевлаштування людей з інвалідністю та ВПО та підтримка релокованих підприємств у нових регіонах.
- ④ **Забезпечення регіонів водою:** південні регіони України історично мають проблеми із водопостачанням. Враховуючи воєнні дії, а саме пошкодження чи відсутності доступу до водогонів, ця проблема стала гострішою. Для забезпечення водою населення закупляються водовози, прокладають нові мережі, інші області передають бутильовану воду.
- ④ **Нагальні виклики:** це забезпечення електричного живлення (генератори, трансформатори, батареї) критичної інфраструктури для роботи під час відключення світла. Консолідація сил для ліквідації наслідків підриву Каховської ГЕС, а саме: надання фахівців, гуманітарної допомоги.

Міжнародні партнери та організації підтримують регіони напряму через органи влади чи із залученням громадського сектору (громадські, благодійні організації).

Відновлення регіону

Діяльність відбувається у декількох напрямках:

- ④ **Відбудова пошкодженої інфраструктури внаслідок бойових дій.** У прифронтових областях відбудовують пошкоджені будинки місцевих.

Миколаївська ОВА відзвітувала про відновлення 3758 об'єктів з 24 лютого 2022 р. На Київщині відновили міст через річку Здвиж. На Дніпропетровщині будують водогін до Криворізького регіону.

- ② **Забезпечення прозорості та підзвітності.** У Миколаївській, Полтавській, Сумській, Харківській, Черкаській, Чернівецькій, Вінницькій, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській областях почали створювати робочі групи «Прозорість та відкритість», завданням яких буде контроль за належним використанням коштів на відбудову.
- ② **Сфера охорони здоров'я.** Виділення коштів на будівництво реабілітаційного закладу «Бородянка-центр», відкриття реабілітаційного відділення «Донбас - Прикарпаття». Житомирщина прозвітувала про відновлення 32 закладів охорони здоров'я. На Запоріжжі завершили реконструкцію амбулаторії. На Київщині вперше створили модульний корпус екстреної допомоги. Модульні заклади охорони здоров'я будують також на Херсонщині та Сумщині.

Забезпечення потреб ВПО

З початку повномасштабного вторгнення питання роботи з ВПО стало одним із пріоритетів ОМС. Крім програм підтримки, які діють на національному рівні, кожна область також на власний розсуд обирає додаткові інструменти для підтримки ВПО.

Для систематизації рішень та інструментів області утворюють комплексні програми підтримки ВПО (Рівненська, Харківська, Сумська та Київська області) та консультативно-дорадчі «ради з питань ВПО» (Івано-Франківська, Кіровоградська, Чернівецька, Тернопільська, Полтавська області).

Гострою проблемою є працевлаштування. На Луганщині створили «Гвардію відновлення Луганщини», де місцева влада бере ВПО на роботу в структурні підрозділи, комунальні підприємства та інші установи. В інших областях проводять різноманітні навчання для перекваліфікації, пошуку роботи та створення власного бізнесу.

Для розв'язання проблеми із розселенням ВПО, області використовують комунальну власність (гуртожитки, заклади освіти, культури, медзаклади), яку адаптують та ремонтують для якісного проживання або будують модульні містечка. Важливо зазначити, що більшість проєктів фінансуються за кошти міжнародних партнерів.

Діяльність відбувається у декількох напрямках:

- ③ **Створення місць для реабілітації та адаптації.** Реабілітаційні відділення (центри) створюють у Полтавській, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Донецькій (релокований з Краматорська в Івано-Франківськ), Одеській, Київській, Волинській, Рівненській областях. На Вінниччині ініціювали створення програми «Формування єдиної системи реабілітаційної допомоги», на Рівненщині планують подібне. Метою є створення комплексної системи реабілітації між закладами в області. На Львівщині почали процес створення Національного реабілітаційного центру.
- ③ **Організація профільних проєктів із навчання та перекваліфікації.** У Дніпрі проводять навчання з ІТ. На Львівщині оголосили про можливість професійної перепідготовки. На Полтавщині та Буковині проводять професійну адаптацію для ветеранів, військовослужбовців та членів їхніх сімей.
- ③ **Надання житла.** На Вінниччині Ямпільська міська рада ухвалила програму «Власний дім», за якою можна отримати кредит під 3% річних терміном на 15 років. На Львівщині розробляють програму співфінансування для громад на придбання житла військовослужбовцям. На Черкащині будують соціальний будинок для захисників. На Миколаївщині ветеранам надають сертифікати на житло.
- ③ **Проєкти з ментального здоров'я.** На Львівщині запустили проєкт «Жити чекаючи», який спрямований на підтримку родин зниклих безвісти та проєкт допомоги дітям, постраждалим від війни. На Буковині готуються відкрити Офіс соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей.

4.2. Місцеві проєкти відбудови

Окремо систематизували проєкти та заходи відбудови, які були ініційовані на національному та міжнародному рівнях, але реалізуються на місцях.

«Пліч-о-пліч»

Проєкт, ініційований Президентом України, для відбудови громад Херсонщини, які постраждали через бойові дії. 15 областей своїми коштами відбудовують обрані громади.

За травень-жовтень 2023 р. в проєкті взяли участь Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Тернопільська Хмельницька, Чернівецька, Рівненська, Львівська, Черкаська області.

Проєкт можна вважати успішним, бо, окрім відбудови громад Херсонщини, він створює дружні контакти між областями. Також, проєкт має перспективу розширитися на всі області та на відбудову інших регіонів, які постраждали через війну.

«ЄВідновлення»

КМУ 21 квітня 2023 р. затвердив програму допомоги від держави для власників житла, пошкодженого або зруйнованого через бойові дії. Подача заявок від громадян здійснюється за допомогою електронної системи.

Інститут помічника ветерана

КМУ 19 червня 2023 р., за ініціативи Мінреінтеграції, ухвалив експериментальний проєкт інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя, та 1 липня 2023 р. розпочалося його впровадження. Метою проєкту є створення механізму підтримки та адаптації до цивільного життя ветеранів війни, військовослужбовців та членів їхніх сімей. Пілотний проєкт стартував у 4-х областях: Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській та Миколаївській. Восени проєкт поширили ще на 6 регіонів: Закарпатська, Київська, Сумська, Полтавська, Харківська області та місто Київ.

«Відбудова МОЗ медичних закладів (проект HEAL UKRAINE)

Проект спрямований на забезпечення медзакладів: відновлення, оновлення та модернізація інфраструктури, який реалізується МОЗ за підтримки Світового банку. Станом на червень, обласні медзаклади готували заявки для подачі.

«Армія відновлення»

Армія відновлення — це ініціатива уряду, за якою людей, які зараз без роботи, за бажанням можуть долучитися до виконання суспільно корисних робіт із відбудови країни. В перелік робіт входить: облаштування та укріплення блок-постів, вирубка дерев для формування окопів; заготівля дров для військових та населення; розбір завалів та відновлення житлових будинків, пошкоджених унаслідок бойових дій; розвантаження гуманітарної допомоги; надання допомоги ВПО, людям з інвалідністю, людям літнього віку.

Український ветеранський фонд

Український ветеранський фонд — установа при Мінветеранів, метою якої є розвиток ветеранських можливостей. Із травня до жовтня 2023 року Український ветеранський фонд провів низку конкурсів, спрямованих на підтримку ветеранського бізнесу. У результаті 440 ветеранських бізнесів з різних регіонів отримали фінансову підтримку.

Центри ветеранського розвитку

Центр ветеранського розвитку – це місце професійної інтеграції осіб, які звільнені з військової служби, членів їхніх сімей, члени сімей загиблих воїнів до умов цивільного життя. Станом на жовтень центри відкриті у Вінниці, Дніпрі, Львові, Миколаєві, Харкові, Сумах, Переяславі, Полтаві (2 центри).

«ЄРобота»

«ЄРобота» — програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу. Грант надає можливість отримати від 150 тис. до 8 млн грн безповоротної допомоги на розвиток власного бізнесу та створення нових робочих місць. Проєкт включає 6 грантових програм, а саме:

- створення власного бізнесу;
- розвиток переробного підприємства;
- фінансування саду;
- розвиток тепличного господарства;
- грант для ветеранів.

USAID Конкурентоспроможна економіка

Програма «Конкурентоспроможна економіка України» — програма, створена USAID в Україні, яка допомагає розвитку української економіки шляхом підтримки малих і середніх підприємств та стартапів. Упродовж травня-липня 2023 р. в межах програми тривала грантова підтримка участі українського бізнесу в міжнародних торговельних заходах. Станом на жовтень 2023 року діє 4 програми грантів:

- на підтримку організацій підтримки бізнесу;
- на підтримку малих та середніх переробних підприємств;
- «Безперервність та відновлення бізнесу»;
- для консалтингу.

«ЄОселя»

«ЄОселя» — програма іпотеки для громадян, за якою фіксована ставка кредиту становить 3%. Отримати цю послугу можуть військовослужбовці, медики, педагоги та науковці.

Центри координації цивільного населення

У травні КМУ започаткував створення в областях координаційних центрів підтримки цивільного населення. Діяльність центрів спрямована на підтримку та координацію надання допомоги населенню, постраждалому від війни, зокрема ВПО, ветеранам та іншим громадянам. Центри створені в Івано-Франківській, Кіровоградській, Черкаській, Рівненській, Луганській, Чернівецькій, Тернопільській, Сумській, Волинській, Житомирській, Запорізькій, Донецькій та Київській областях.

Створення безбар'єрного простору

За ініціатииви першої леді України Олени Зеленської КМУ схвалив національну стратегію створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Метою програми є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення.

11 травня 2023 р. Донецька область затвердила план заходів реалізації стратегії. На Рівненщині запрацював перший безбар'єрний клас та створюють безбар'єрні простори у молодіжних центрах.

Ваучери на навчання

Ваучери забезпечує Державний центр зайнятості за кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Вони надають право безоплатно пройти навчання на рівні професійної (професійно-технічної), вищої та фахової передвищої освіти. Отримати ваучер можуть ВПО, ветерани, звільнені зі служби правоохоронці, особи з інвалідністю.

Крім проєктів, ініційованих на національному рівні, місцева влада самостійно розробляє та впроваджує проєкти та рішення, які стосуються відбудови у різних сферах. Наприклад:

- Ямпільська громада ухвалила 3 млн грн на проєкт «Власний дім». За програмою можна отримати кредит під 3% річних терміном до 15 років.
- На Дніпропетровщині та Закарпатті створили сервіс «Я – ветеран». Цей комплексний сервіс об'єднує більше ніж 300 адміністративних послуг.
- Портал «Допомога Закарпаття», де можна отримати послуги від Закарпатського ТЦК та СП (оформленні довідок, відстрочка, матеріальна допомога та інше, що входить в компетенції ТЦК та СП.
- На Черкащині запустили онлайн-платформу «Черкаський вимір» для ветеранів та їхніх близьких.
- На Київщині створили спостережну раду з питань відбудови. Її основне завдання – це контроль за всіма етапами відбудови: від планування до завершення проєктів.
- На Полтавщині створили управління у справах реінтеграції, соціального захисту ветеранів та внутрішньо переміщених осіб.

5. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ВІДБУДОВИ

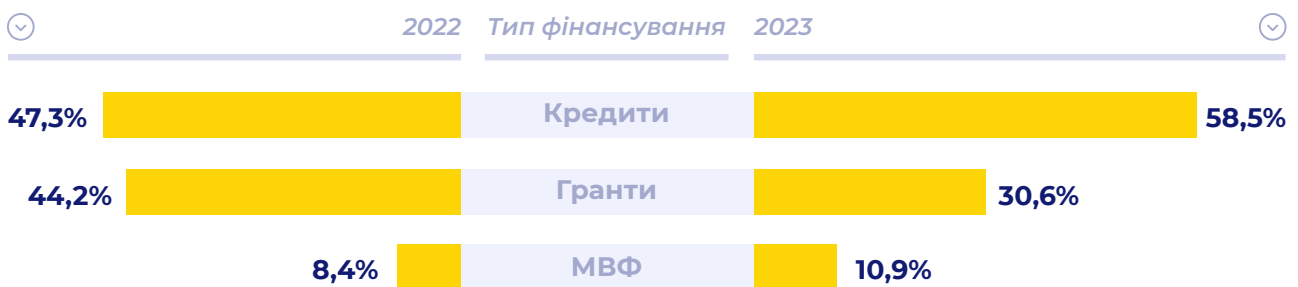

→ Збитки

За останньою оцінкою уряду та міжнародних партнерів, лише станом на 24 лютого 2023 року загальні потреби України на відновлення та відбудову склали 411 млрд доларів США. Для усвідомлення, це три бюджети Плану Маршалла (405 млрд доларів США) для країн Європи у сьогоднішніх грошах. Немає сумніву, що з того часу цифра збільшилася, адже росія продовжує щоденні ракетні удари. У листопаді 2023 року стало відомо про те, що уряд України, Світовий банк, Європейська комісія, ООН та інші партнери [розпочали роботу](#) над Третьою Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA3). Це буде оновлена оцінка наслідків вторгнення росії за період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2023 року.

→ Стійкість та фінансування відбудови

Основним джерелом покриття дефіциту бюджету є зовнішнє фінансування в вигляді кредитів та грантів. За даними НБУ, Україна отримала 32,2 млрд дол. США міжнародної фінансової допомоги у 2022 році та 32,7 млрд дол. США за 9 місяців 2023 року. Варто зазначити зміну структури допомоги — частка грантів зменшилася, натомість кредитів — збільшилась.

Внутрішні ресурси України доволі обмежені, тож залучення фінансів ззовні сьогодні ключове завдання для уряду. На відміну від 2023 року, Україна має меншу ясність щодо джерел та обсягів покриття дефіциту бюджету на 2024 рік. Підтримка Європейського Союзу рухається за зрозумілішою траєкторією в межах фінансового інструменту Ukraine Facility (50 млрд євро на 2024 — 2027 роки, з яких 39 млрд це пряма бюджетна підтримка). Натомість рішення про фінансову підтримку з боку США наразі не ухвалено. Враховуючи прогнозований дефіцит бюджету України на 2024 рік у розмірі майже 43 млрд дол. США, обидва рішення є для нас надзвичайно важливими.

Однак, крім покриття бюджетного дефіциту, необхідно поступово відбудовувати пошкоджені житлові будинки, об'єкти критичної інфраструктури тощо. Охоплений період показав, що переважно фінансування «фізичної» відбудови здійснювалося шляхом виділення коштів з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, який формується з коштів, отриманих від примусового вилучення в Україні об'єктів права власності росії та її резидентів, а також з 50 відсотків коштів, що перераховуються НБУ до державного бюджету.

Загалом робота уряду спрямована на фінансування відновлення пошкоджених об'єктів у різних сферах тривала постійно. Станом на жовтень 2023 року з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії було виділено на різні програми відновлення 62,3 млрд грн.

[У Держбюджеті на 2024 рік](#) також передбачено створення Фонду. Водночас переглянуті джерела його наповнення. Фактично єдиним джерелом наповнення Фонду стануть кошти, отримані від примусового вилучення в Україні об'єктів права власності росії та її резидентів. Додатково фонд також отримає кошти, які залишилися з джерел його формування у попередніх роках.

Безперечно, ще одним джерелом фінансування відбудови є кошти донорів. Однак через велику кількість програм та фінансових інструментів, у межах яких надається допомога, точну цифру наданої підтримки визначити досить складно.

Одним із ключових фінансових джерел відбудови також мають стати конфісковані закордонні російські активи. Однак довгий час у наших партнерів не було правового механізму реалізації цього завдання. Тож позитивним моментом стало те, що у червні 2023 року в Конгрес США внесли законопроект про конфіскацію активів РФ для відбудови України. До того ж у жовтні Бельгія стала першою країною ЄС, яка розпочала процес спрямування доходів від заморожених російських активів на користь України. Очікується, що перші ресурси обсягом 1,7 млрд євро будуть використані у 2024 році.

Ключові події відбудови

Важливу роль у процесі відновлення відіграють міжнародні заходи та події, які стосуються України. Вони сприяють консолідації партнерів та розширенню багатосторонньої підтримки. На наш погляд, зважаючи на комплексність порядку денного, учасників та досягнутого результату, ключовою подією за опрацьований період стала Лондонська конференція з відновлення України (URC 2023). Під час конференції Європейська комісія анонсувала новий фінансовий інструмент підтримки України — Ukraine Facility, який передбачає надання Україні 50 млрд євро впродовж 2024 - 2027 років. Крім того, окремі учасники конференції заявили про надання Україні додаткових фінансових ресурсів (Велика Британія, США,

Світовий банк та ін.) Також було презентовано цифрову екосистему DREAM, розробка якої продовжується й наразі. Планується, що наступна конференція з відновлення України відбудеться у 2024 році в Німеччині.

→ Інституційний розвиток ключових органів відбудови

В аспекті посилення інституційної спроможності ключових органів влади найбільша увага впродовж досліджуваного періоду приділялась роботі в напрямі антикорупції. Зокрема, Міністерство та Агентство відновлення розробили власні антикорупційні програми та розпочали роботу над розвитком антикорупційних уповноважених у службах відновлення в регіонах. Агентство відновлення також створило раду прозорості та підзвітності, до якої ввійшли представники українських антикорупційних НУО.

Серед іншого, уряд у червні створив посади заступників з відновлення у 8 міністерствах та 12 областях. Водночас не знайшли інформації про поширення даної ініціативи на всі регіони. Так само відсутні інформаційні повідомлення про роботу вищевказаних осіб, що унеможлиблює формування репрезентативної оцінки щодо їх діяльності.

→ Процедури та політики

Під час моніторингу ми також зосередилися на питанні належного урегулювання процедур відбудови, що, на нашу думку, є важливою складовою організації та менеджменту відбудови.

Впродовж досліджуваного періоду органи влади врегулювали, зокрема, питання компенсації за знищене майно, встановлення критеріїв території відновлення, почали роботу над запровадженням єдиного підходу до закупівель на відбудову.

Розпочалася також активна робота над врегулюванням питань реінтеграції окупованих територій та організації життя на них після деокупації.

Важливим документом у контексті вдосконалення політик і процедур, які стосуються відбудови, стали затверджені Мінвідновленням методичні рекомендації щодо пріоритезації проєктів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією РФ. Водночас документ має рекомендаційний характер і ухвалений лише в жовтні 2023 року, хоча виділення коштів на відбудову і реалізація окремих проєктів розпочалася задовго до цього.

Загалом, на нашу думку, не вистачає єдиного комплексного законодавчого акту, який би визначав загальні засади та рамку майбутніх процесів відновлення. Водночас, бракує і стратегічної візії відновлення й модернізації країни, та зокрема

результатів, яких слід досягти в середньо та довгостроковій перспективі на шляху до ЄС. Частково цим документом може стати План України в межах Ukraine Facility.

→ **Відбудова у секторах та галузях**

У сфері відбудови житла провідну роль відіграє проєкт «єВідновлення». В кінці жовтня Прем'єр-міністр [повідомив](#), що за пошкоджене агресором майно держава вже виплатила 1,5 млрд грн у межах згаданої програми. Кошти отримали майже 19 тисяч родин.

Своєчасною та ефективною виглядає також ініціатива «Пліч-о-пліч», яка передбачає відбудову 26 деокупованих населених пунктів Херсонщини силами областей і спроможних громад. Станом на кінець жовтня 2023 року на Херсонщині в межах ініціативи відремонтували 706 приватних будинків. На наш погляд, варто розглянути ідею поширення ініціативи не лише на Херсонщину.

З червня 2023 року уряд почав активно розподіляти кошти із Фонду ліквідації наслідків збройної агресії на відновлення. Нагадаємо, що одним із джерел формування цього фонду у 2022-2023 була частина коштів, перерахованих Нацбанком за результатами його діяльності, та кошти, отримані від вилучення об'єктів права власності росії та її резидентів.

Важливою подією стало укладення у вересні 2023 року Агентством відновлення перших договорів на відбудову об'єктів, які були пошкоджені внаслідок повномасштабного вторгнення росії.

Щодо політики в галузі **людського капіталу** відзначили ряд позитивних кроків з боку влади в різних сферах задля підтримки громадян, які попри війну продовжують проживати та працювати на території країни. Не зафіксували рішень, спрямованих на заохочення повернення українців, які виїхали через війну за кордон. Однак відзначимо, що розвиток людського капіталу — один з ключових напрямків роботи Уряду у межах Плану України в рамках інструменту Ukraine Facility. Мова йде про покращення освіти, реінтеграцію ветеранів, соціальну сферу, доступність житла, ринок праці та підприємництво, міграційну політику.

Розвиток людського капіталу за розглянутий період відбувався у різних напрямках, а саме: освіті, охороні здоров'я, соціальній сфері, державних послуг для населення.

Розроблялися та впроваджувалися програми професійно-технічної освіти, а також спрямовані на навчання підприємництва. Крім того, один із проєктів розрахований на розвиток інституційної спроможності закладів освіти шляхом підвищення персональних навичок їхніх керівників. Основним ресурсом нашої держави є люди, тож, безперечно, реформування і розвиток освітньої сфери може стати одним із ключів до успіху країни в майбутньому. Активно відбувається

відновлення медзакладів, зокрема повністю чи частково відбудували половину пошкоджених чи зруйнованих одиниць.

Важливою складовою успіху України в боротьбі з агресією росії є ефективна **економічна політика**, на чому неодноразово наголошували і наші міжнародні партнери. У червні 2023 року Україна успішно пройшла перший перегляд програми розширеного фінансування МВФ, що дало змогу отримати другий транш. У листопаді місія МВФ завершила роботу в межах другого перегляду програми. За результатами роботи місії досягнуто угоди на рівні персоналу (Staff-Level Agreement) щодо виконання Україною умов програми та оновлення переліку заходів економічної та фінансової політики на майбутній період. Угода підлягає схваленню Радою виконавчих директорів МВФ. Слід зауважити, що не всі структурні маяки були виконані вчасно. Тож варто підкреслити важливість своєчасного виконання умов програми не лише задля отримання ритмічного фінансування, а й задля укріплення репутації країни як надійного партнера.

Європейський парламент підтримав також рішення щодо створення Українського Фонду (Ukraine Facility) обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 роки. Очікується, що у 2024 році Україна зможе отримати 18 млрд євро із цього фонду. Водночас Угорщина досі блокує рішення щодо виділення коштів Україні. Отже, існує ймовірність затримок або пошуків альтернативних шляхів спрямування фінансової підтримки країнами-членами ЄС.

Попри воєнний стан вчасно було подано до розгляду проєкт Закону «Про Державний бюджет на 2024 рік» до ВРУ та розпочато процес збору пропозицій до нього. Очікувано, що найбільшою статтею витрат наступного року стане оборона та безпека. Дефіцит бюджету у проєкті зафіксований на рівні 1,6 трлн грн. Водночас питання покриття дефіциту наразі не вирішено повною мірою.

Енергетика є однією зі сфер, яка найбільше постраждала від атак з боку російської федерації. Насамперед важливими стали дії уряду спрямовані на швидке відновлення енергетичних об'єктів. Наприклад, КМУ уможливив використання програми пільгового кредитування «5-7-9» для відновлення пошкодженого через бойові дії обладнання ТЕЦ і ТЕС. Крім того, ефективне відновлення енергетичної інфраструктури стало можливим завдяки міжнародним партнерам, які не лише надавали фінансову допомогу, але і безпосередньо енергетичне обладнання, що слугує додатковою гарантією уникнення можливих майбутніх блекаутів.

Додамо, що деякі громади майже повністю відновили енергетичну інфраструктуру після завданих збитків.

В **агросфері** однією з основних проблем є гуманітарне розмінування, яке зокрема фінансувалося коштом міжнародних партнерів. Крім того, завдяки останнім українські фермери отримували пільгове кредитування або гранти, що сприяло зміцненню агросектора.

Щоденні воєнні дії, спричинені російською агресією, завдають збитків не лише інфраструктурі, а й **екології**. За [повідомленням](#) Генерального прокурора в Україні розслідується 14 випадків екоциду, скоєного з початку повномасштабного вторгнення рф. Станом на вересень 2023 року зафіксовано 252 воєнних злочини, які призвели до заподіяння шкоди довкіллю. Важливо, що у вересні Міндовкілля [зазначило](#) про роботу над розробкою та впровадженням цілісного плану екологічного відновлення України від наслідків війни.

Крім того, за червень-вересень відбулося декілька засідань Міжнародної робочої групи щодо екологічних наслідків війни, яка зосереджує свою роботу на: оцінці наслідків війни для довкілля, пошуку механізмів притягнення агресора до відповідальності за екологічні злочини, екологічному відновленні.

Не залишилося без уваги і питання збереження **культурної спадщини**. Війна вже зруйнувала частину пам'яток національної спадщини. Міжнародні партнери всіляко допомагають у захисті таких об'єктів та започатковують ініціативи, спрямовані на їх відновлення. Наприклад, у кінці жовтня стартував проєкт «Лабораторія відбудови України», мета якого сприяти відбудові українських пам'яток, пошкоджених унаслідок війни росії проти нашої країни.

Серед іншого, відзначили збільшення уваги до питання **забезпечення прав ветеранів**. З червня 2023 року в різних містах України почали з'являтися Центри ветеранського розвитку. На початок жовтня поточного року в країні діють вже десять таких установ. Також у вересні уряд запровадив пілотну програму безкоштовної професійно-технічної освіти для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни.

За повідомленням Мінфіну у 2024 році бюджетна підтримка ветеранів зросте на 53%. У проєкті бюджету на 2024 рік уряд змінив підхід до ветеранської політики та збільшив фінансування цього напрямку на 7,5 млрд грн (що на 53% більше, ніж у 2023 році) – до понад 14 млрд грн.

Відбудова на місцевому рівні

Ініціативи з відновлення на місцевому рівні великою мірою є частиною загальнодержавних проєктів, ініційованих урядом, Президентом, окремими міністерствами. Низка заходів з відбудови та відновлення впроваджується за підтримки міжнародних організацій, які також охоплюють широку географію, тож проєкти рухаються паралельно в різних областях або громадах. ОМС розробляють також власні рішення щодо підтримки військових, ветеранів, ВПО, розвитку інфраструктури тощо. Окремі регіони ухвалюють, зокрема, й спеціальні цільові програми, які передбачають комплексний підхід до розв'язання питань людського капіталу та покращення якості життя на місцях.

Підсумовуючи, на нашу думку, формування таких оглядів дає можливість комплексно поглянути на процес відбудови і скласти загальний портрет ситуації за різними напрямками. Це був перший піврічний, який сформований на основі майже 2500 новин про життєвий цикл відбудови за період з травня до жовтня 2023 року. Публікація наступного огляду запланована на наступний рік, і маємо надію, що в ньому буде ще більше активностей, які наблизатимуть нас до перемоги.

